

Nicaraguas häxjakt på journalister

Inledning

Den 20 november 2023 vann Nicaragua för första gången någonsin skönhetstävlingen Miss Universum. Nicaraguaner över hela världen tog emot nyheten som om landet vunnit VM-guld i fotboll.

Redan dagen efter påbörjade konstnärerna **Kevin Laguna Guevara (VinkArt)** och **Oscar Danilo Parrilla Blandon (Torch Mistico)** en muralmålning som en hyllning till **Sheynnis Palacios**, Miss Universum. Målningen gjordes på en husvägg i staden Estelí i Nicaragua, men hann aldrig färdigställas.

Konstnärerna stoppades av polisen, fördes bort och tvingades avge löftet att aldrig någonsin mer måla en muralmålning med liknande motiv. **Kevin Laguna Guevara** och **Oscar Danilo Parrilla Blandon** offentliggjorde händelsen på Tiktok och anklagade den nicaraguanska regeringen för censur.

Även den nicaraguanska influensern **Cristobál Acevedo**, alias **Tropigamer**, hyllade Sheynnis Palacios på Tiktok. Två dagar efter att hon vunnit Miss Universum tog han henne i försvar efter att två programledare på den regimvänliga tv-kanalen **Canal 13** gjort sig lustiga över skönhetsdrottningen, som tidigare demonstrerat mot regimen.

Cristobál Acevedo greps och fängslades. I Nicaraguas fängelser sitter ett 40-tal politiska fångar däribland journalisten **Victor Ticay** som i augusti 2023 dömdes till åtta års fängelse för att ha hotat landets säkerhet och spridit desinformation och poeten **Freddy Quezada** som greps i november 2023 efter att ha kritiserat regimen på sociala medier.

Sedan april 2018 har 225 journalister tvingats lämna landet. Flera av dem har tillbringat lång tid i fängelse, som till exempel **Miguel Mendoza**, **Lucía Piñeda**, **Miguel Mora** och även chefen för landets äldsta dagstidning, **La Prensa**, **Juan Lorenzo Holmann**.

Den nicaraguanska regimen, med president **Daniel Ortega** och hans hustru, tillika vice president, **Rosario Murillo**, har gjort allt för att tysta kritiska journalister och medier. Sedan de kom till makten 2006 har 60 medier stängts och Nicaragua tappat 89 placeringar i Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex, från plats 69 till 158 av 180.

Utländska journalister är inte tillåtna att komma in i landet.

Först tar de journalister...

Miguel Mendoza är Nicaraguas mest kända sportjournalist med en lång karriär både på radio och tv. Genom åren har han rest jorden runt och bevakat regionala och internationella sportevenemang, inklusive de olympiska spelen och fotbolls-VM.

Han växte upp med ett enda mål, att kommentera sport i radio. Han fick jobb direkt efter journaliststudierna och blev en välbekant röst för många nicaraguaner. Men han bar på en hemlighet.

Miguel Mendozas pappa hade stöttat den tidigare diktatorn **Anastasio Somoza Debayle**, som störtades av vänstergerillan **Frente Sandinista para la Liberación Nacional (FSLN)**, även kallade för **Sandinisterna**, 1979. Hans bröder gick med i högergerillan **Contras**, som med stöd av USA förde ett brutalt inbördeskrig mot den sandinistiska regeringen under 1980-talet.

Miguel Mendoza lyckades undvika den av sandinisterna obligatoriska militärtjänsten, som på 1980-talet innebar att delta i kriget. I dag säger han att han aldrig stöttat sandinisterna.

– Jag har alltid varit oenig med sandinisterna och har aldrig röstat på dem. Faktum är att jag tycker att de är det absolut värsta som hänt i Nicaragua någonsin, säger han.

Reportrar utan gränser möter Miguel Mendoza i Orlando, i Florida i USA, hösten 2023. Det har gått drygt ett halvår sedan han släpptes fri från fängelset i Nicaragua. I 597 dagar satt han fängslad, dömd till nio års fängelse för att ha konspirerat mot staten och spridit desinformation på nätet.

Det började på hans födelsedag den 19 april 2018. Det var då det nicaraguanska folket reste sig över hela landet, trötta på 12 år med den sandinistiska presidenten Daniel Ortega och hans fru Rosario Murillo.

– På eftermiddagen den dagen såg jag att jag fått massa meddelande på min Facebooksida, om att regimen dödade studenter. Och många frågade varför jag inte kommenterade det. Det var då jag bestämde mig: ingen mer sport! och så satte jag i gång. På kort tid fick jag över 100 000 följare i mina kanaler och mina inlägg fick stor spridning, säger Miguel Mendoza.

Protesterna skulle komma att pågå i flera månader. Fler än 350 personer dödades, 2 000 personer skadades och lika många fängslades.

Journalisten **Angel Garhona** sköts ihjäl av en prickskytt med ett skott i pannan och journalisterna **Luica Piñeda** och Miguel Mora på tv-kanalen **100 % Noticias** greps och kastades i fängelse. Polisen gav sig även på **Carlos Fernando Chamorro**, landets absolut mest kända journalist och chefredaktör för tidningen **Confidencial**, men han lyckades fly till Costa Rica i tid.

– Regimen gav sig på mig också. Man stängde mig ute från alla sportevenemang och paramilitärer hotade mig och min familj med vapen och stal all min radioutrustning, men de lät mig av någon anledning som jag inte riktigt förstår hållas, i alla fall för ett tag, säger Miguel Mendoza.

Det skulle dröja till den 21 juni 2021 innan han greps. Även den dagen var regimen ute efter Carlos Fernando Chamorro, som återvänt till landet, men åter lyckats slinka undan och ta sig till Costa Rica där han befinner sig än i dag.

I fängelset hölls Miguel Mendoza under långa perioder isolerad och fick inte träffa sin advokat förrän i rättssalen där domen föll. Frun och dottern fick han knappt träffa alls. Hans cellgranne var Juan Lorenzo Holmann, vd för tidningen La Prensa.

– Med tanke på den fruktansvärda situationen och hur vi behandlades lyckades vi ändå hålla humöret uppe genom att skämta med varandra och framför allt våra fångvaktare och deras chefer, säger Juan Lorenzo Holmann.

Han lyckades kommunicera med Miguel Mendoza genom cellernas ventilationshål. Under fotbolls-VM 2022 fick ingen av dem någon information alls, de vägrades radio, tv och all form av kommunikation med omvärlden. Men Juan Lorenzo Holmann lyckades lura sin cellgranne att han visst fick information och hittade på matchresultat eftersom.

Det skulle dröja till den 25 december 2022 innan Miguel Mendoza begrep att hans cellgranne lurat honom. Det var inte Brasilien som vunnit fotbolls-VM utan Argentina. Nyheten fick han av sin fru vid ett av hennes sällsynta besök i fängelset.

– Jag satt fängslad 545 dagar och Miguel i nästan 600. Under denna period hade vi tolv besök, men fyra av dessa skedde våra sista två månader i fängelse. Så de övriga åtta besöken kan du fördela jämt över resterande dagar. Det kunde dröja 90 dagar mellan besöken och då fick bara två personer komma och stanna i två timmar. Minderåriga barn fick inte komma alls, vilket slog hårt mot Miguel som inte fick träffa sin dotter, säger Juan Lorenzo Holmann.

Den tidigare journalisten Miguel Mora satt i fängelse samtidigt som Miguel Mendoza och Juan Lorenzo Holmann, inspärrad för sin kandidatur till presidentvalet 2021, liksom åtta andra presidentkandidater. Miguel Mora och hans tidigare kollega Lucia Piñeda på 100 % Noticias var de första journalisterna som fängslades, den 21 december 2018 för att sedan släppas den 11 juni 2019.

Miguel Mora och Lucia Piñeda anklagades 2018 för terrorism och för att sprida hatpropaganda mot regimen, men frigavs efter en amnesti då hundratals politiska fångar släpptes mot att de lovade att inte demonstrera mot eller på andra sätt attackera regimen. Lucia Piñeda valde att flytta till Costa Rica och fortsätta som journalist i exilen. Miguel Mora valde politiken.

Journalisterna Miguel Mora och Lucía Piñeda. Bild: El sol del centro.

När Miguel Mendoza och Juan Lorenzo Holmann greps dömdes de för spridning av desinformation och uppror mot staten respektive penningtvätt. Miguel Mendoza hade ingen redaktion som polisen kunde ge sig på, men i augusti 2021 genomförde polisen en husrannsakan av La Prensa och stängde hela redaktionen, precis som man gjort med 100 % Noticias i december 2018.

– De letade efter en låda efter papper från stiftelsen **Violeta B Chamorro**, som de påstod att jag hade på tidningen. Jag svarade om och om igen att jag inte hade en aning om vad de pratade om. När de till slut hittade lådan var det i en del av redaktionen som vi redan övergivit och jag hade aldrig sett lådan förut. Den måste hamnat där medan jag var utomlands under en period, säger Juan Lorenzo Holmann.

Lådan kom mycket riktigt från den nicaraguanska stiftelsen Fundación de Violeta B Chamorro, som leddes av **Cristiana Chamorro** för att bevaka pressfriheten i landet. Stiftelsen var uppkallad efter Cristianas mamma, Nicaraguas första kvinnliga president (1990–1995) som bland annat gav stöd och erbjöd kurser till journalister.

Cristiana Chamorro hade bett en vän förvara lådan på La Prensa, utan att fråga Juan Lorenzo Holmann. Enligt den nicaraguanska regimen ägnade sig Fundación Violeta B Chamorro åt terrorverksamhet och genom finansiering från USA försöka störta regimen. Stiftelsen stängdes 2018 och även Cristiana Chamorro gav sig sedermera in i politiken som presidentkandidat. Hon fängslades 2021.

Efter husrannsakan mot La Prensa fördes Juan Lorenzo Holmann direkt till fängelset.

Bild: Agencia EFE

Med La Prensa stängde landets äldsta tidning och eftersom den andra tidningen med nationell räckvidd, El Nuevo Diario redan stängts förvandlades Nicaragua till det enda land på det västra halvklotet utan en nationell tidning.

Stängningen av La Prensa och fängslandet av tidningens vd påminde om när diktatorn **Anastasio Somoza Debayle** 1978 lät mörda tidningens dåvarande chefredaktör, **Pedro Joaquín Chamorro**. Hans fru var **Violeta Barrios Chamorro** och barnen **Claudia Lucía**, **Pedro Joaquín**, **Cristiana** och **Carlos Fernando**.

Efter sin makes död tog Violeta Barrios Chamorro över tidningen och två av barnen, Cristiana och Pedro Joaquín blev journalister på tidningen och senare redaktörer. Syskonen kom sedan att leda tidningens styrelse fram till dess stängning.

Den yngsta sonen, Carlos Fernando Chamorro jobbade först för sandinisterna tidning **Barricada**, men efter att hans mor blev president 1990 lämnade han tidningen och grundade ett par år senare tidningen **Confidencial** och tv-programmen **Esta Noche** och **Esta Semana**. Han kom sedermera att bli landets mest kända och namnkunnige journalist, prisad med **Maria Moors Cabots** journalistpris i USA, 2010. Ett pris som även Miguel Mendoza fått, efter frigivningen 2023.

Carlos Fernando Chamorro är den som regimen verkligen vill åt, men hittills har den inte lyckats.

År 2019 nominerades Confidencial till internationella Reportrar utan gränsers pressfrihetspris i kategorin oberoende. Två år senare (2021) nominerades tidningen till samma pris i kategorin mod.

”Med La Prensa stängde landets äldsta tidning och eftersom den andra tidningen med nationell räckvidd, El Nuevo Diario redan stängts förvandlades Nicaragua till det enda land på det västra halvklotet utan en nationell tidning.”

Journalistik från exilen

Första gången den nicaraguanska polisen försökte gripa Carlos Fernando Chamorro var samtidigt som Lucia Piñeda och Miguel Mora greps, i december 2018. Polisen gjorde då husrannsakan mot såväl 100 % Noticias som Confidencial, men Carlos Fernando Chamorro hade redan lämnat landet och befann sig i Costa Rica.

Confidencial stängdes, men en ny redaktion öppnades på hemlig plats i huvudstaden Managua. Flera reportrar hade flytt, men några stannade kvar och jobbade. Carlos Fernando Chamorro sände sina tv-program Esta Noche och Esta Semana från Costa Rica, via Youtube och med hjälp av en costaricansk tv-kanal.

Med hjälp av e-post och WhatsApp kunde han också fortsätta leda Confidencials arbete på distans.

– Det handlar om grundläggande journalistik. Vi ger namn och ansikten åt de döda. Genom röntgenbilder har vi kunnat visa att många av dem som dödades under protesterna sköts med ett skott i huvudet. Vi har intervjuat poliser som hoppat av och som berättat vilka order de fått, sade Carlos Fernando Chamorro då.

De reportrar och fotografer som var kvar i landet tvingades utså attacker av poliser, att deras utrustning beslagtogs eller slogs sönder och att förföljas och hotas. Arbetsförhållandena för alla medier i Nicaragua försämrades kraftigt under åren 2019–2021 och allt fler reportrar lämnade landet eller gav upp yrket.

– Det var oerhört slitsamt och tog hårt på dem som jobbade kvar, men de gjorde ett viktigt arbete, sade Carlos Fernando Chamorro.

Själv återvände han till Nicaragua efter att många av de politiska fångarna, bland andra journalisternas Lucia Piñeda och Miguel Mora, släpptes fria sommaren 2019. Med pandemin och upptakten till presidentvalet i november 2021 ökade dock trycket.

I juni 2021 greps hans syster Cristiana Chamorro tillsammans med Miguel Mora och flera andra presidentkandidater, varav en kusin till syskonen Chamorro. Även andra gripande gjordes och rykten om att ett nytt försök att fångsla Carlos Fernando Chamorro började florerat.

Samma dag som journalisten Miguel Mendoza greps omringades Violeta Barrios Chamorros hus. Polisen var övertygad om att sonen Carlos var där, men han hade återigen lyckats fly till Costa Rica. Men denna gång slogs Confidencials redaktion i Nicaragua igen helt.

I dag produceras Confidencial tillsammans med La Prensa, 100 % Noticias och flera andra oberoende nicaraguanska medier i exilen. Carlos Fernando Chamorro och Lucia Pineda leder sina medier från Costa Rica och Juan Lorenzo Holmann från Virginia, i USA.

I Costa Rica och USA återfinns också en rad mindre podcasts, Youtube-kanaler och digitala nyhets sajter som alla drivs av nicaraguanska journalister på flykt. Totalt räknar organisationen **Periodistas y Comunicadores Independientes de Nicaragua (PCIN)** med att 225 journalister lämnat landet.

Internet är fortfarande helt öppet i Nicaragua och de två privata bolag som står för alla mobil- och internetabonnemang, **Claro** och **Tigo**, visar inga planer på att begränsa sin service i landet. Det gör att alla de digitala nicaraguanska medier som produceras utomlands når alla invånare i Nicaragua som har tillgång till internet.

I Nicaragua har alla tv-kanaler tagits över av regimen eller ägare som står regimen nära. Det finns alltså inga kritiska tv-sända nyhetsprogram i landet. Som tidigare konstaterats har de två landstäckande tidningarna stängts och av landets många radiostationer har de mest kritiska fått rätta in sig i ledet. Regimen sitter både på sändningstillstånd och avtal för att sälja annonser. De radiostationer som väljer att lyfta fram regimkritik kan räkna med repressalier som troligen leder till nedstängning.

Floran av digitala nicaraguanska exilmedier är i dag stor, men på lång sikt är situationen ohållbar. Många av medierna drivs av en eller ett par journalister utan inkomster. Någon annonsmarknad att tala om finns inte då väldigt få företag i Nicaragua vågar annonsera i regimkritiska medier. Enligt Juan Lorenzo Holmann har La Prensa fortfarande två inhemska annonsörer, men han ger dem inte lång tid.

– Situationen är kritisk. Vi är för många medier som konkurrerar om samma pengar. När vi träffar givarna säger de att de inte kan stötta oss alla. Om sanningen ska fram är vi bara några få som har muskler att kunna verka på länge sikt. Det är vi på Confidencial, La Prensa så klart, 100 % Noticias, **Radio Darío** och några till, säger Carlos Chamorro.

Carlos Fernando Chamorro. Foto: Erik Halkjaer

En inkomstkälla är betalda prenumerationer, men det är långt ifrån tillräckligt. Både Carlos Fernando Chamorro och Juan Lorenzo Holmann säger att de inkomsterna bara utgör en liten del av intäkterna. Ytterligare inkomster kommer från Google Ads och stöd från stiftelser och internationella organisationer.

Den största tidningen, La Prensa, som under sina glansdagar hade 125 anställda journalister har i dag 17 journalister utspridda på flera platser i USA, Costa Rica, Kanada, Tyskland, Spanien och Mexiko. I likhet med de andra exilmedierna har man ett nätverk av lokala reportrar som är kvar i Nicaragua, men som jobbar helt anonymt under stora risker.

– Hur många de är och hur vi betalar dem kan jag inte gå in på, men vi har flera personer som är beredda att förse oss med tips och källmaterial, säger Carlos Chamorro.

Under de första åren efter 2018 ringde reportrarna och källorna in med WhatsApp, men i takt med att kunskapen om digital säkerhet ökat och oron för den nicaraguanska regimens möjligheter att ta del av innehållet i telefoner och på serverar använder allt fler Telegram och Signal. Under en period lämnade de också röstmeddelanden, men under 2023 ringer de flesta in och ber om att reportern antecknar ett meddelande live så att inget spår av samtalets innehåll finns kvar i cyberrymden.

Utöver finansiering är det andra stora orosmolnet internet. Frågan som cirkulerar bland de nicaraguanska exiljournalisterna är hur länge regimen kommer låta det fria ordet få cirkulera helt fritt på nätet.

Enligt organisationen Periodistas y Comunicadores Independientes de Nicaragua (PCIN) har det utöver de redan existerande exilmedierna grundats 23 nya nicaraguanska, digitala medier i Costa Rica sedan 2018.

– Det är ohållbart i längden. Givarna kan inte ge stöd till oss alla, säger **Martha Irene Sanchez Torres**, ordförande för PCIN.

Marta Sanchez Torres, ordförande PCIN Foto: Erik Halkjaer

Martha Sanchez Torres är organisationens tredje ordförande sedan PCIN grundades i Nicaragua 2018. Numer lever hon i exil i Costa Rica varifrån organisationen, som är förbjuden i Nicaragua, verkar.

Ursprunget till PCIN var mordet på journalisten Angel Garhona i april 2018. Landets många frilansar och ensamredaktörer valde då att starta en organisation för att stötta varandra.

"Journalisten Angel Garhona sköts ihjäl av en prickskytt med ett skott i pannan och journalisterna Luica Piñeda och Miguel Mora på tv-kanalen 100 % Noticias greps och kastades i fängelse. Polisen gav sig även på Carlos Fernando Chamorro, landets absolut mest kända journalist och chefredaktör för tidningen Confidencial, men han lyckades fly till Costa Rica i tid."

I dag har PCIN cirka 160 medlemmar, varav ett 60-tal lever i Costa Rica. De andra 100 medlemmarna är utspridda i USA, Mexiko, Guatemala, Panama, Kanada och Spanien. Många av medlemmarna kommer från större medier, som Martha Sanchez Torres som tidigare jobbade på tv-kanalen Canal 2 innan hon flydde till Costa Rica.

PCIN hade tidigare fler medlemmar, men enligt en medlemsundersökning har cirka en tredjedel av de nicaraguanska journalister som lämnat landet gett upp och lämnat journalistiken. Det gäller framför allt kvinnliga journalister som ofta är ensamstående mödrar och måste ta hand om sina barn.

– Det är svårt att få det att gå ihop. En majoritet av exilmedierna drivs av en till två journalister, ofta helt frivillig utan lön. Många hittar andra sätt att försörja sig på i exilen och ägnar sig åt journalistik på kvällar och helger, säger Martha Sanchez Torres.

Livet som journalist i exilen är inte heller helt ofarligt. Nio av tio medlemmar i PCIN uppger att de känner sig hotade eller förföljda, ofta på internet och i sociala medier.

Över en kaffe i San José berättar Carlos Fernando Chamorro att kriminaliteten i Costa Rica ökat och att gatuvåld är vanligare. Han konstaterar att om någon vill göra sig av med en nicaraguansk regimkritiker är det en enkel sak att betala en tonåring att skjuta journalisten och får det att se ut som ett vanligt våldsdåd. Själv vet han att han blivit fotograferad och förföljd i San José.

Tidigare samlade organisationen Fundacion Violeta B Chamorro in data om övergrepp och brott mot pressfrihet i Nicaragua, men sedan organisationen upphört att existera står PCIN för rapporteringen. PCIN bistår också sina medlemmar över hela världen med kurser och stöd när det gäller till exempel cybersäkerhet och att jobba som journalist i exilen.

Regimens häxjakt på medier

Nicaraguas president Daniel Ortega var en av ledarna för den vänstergerilla, Frente Sandinista para la liberación nacional (FSLN) som 1979 störtade den dåvarande diktatorn **Anastasio Somoza** Debayle. I presidentvalet som hölls fem år senare, 1984, valdes Daniel Ortega till president.

I valet 1990 förlorade han mot Violeta Barrios Chamorro, som företrädde en center-högerkoalition av flera partier. Hennes mandatperiod följdes av två liberalt orienterade regeringar, men i valet 2006 valdes Daniel Ortega åter till president.

Två år efter att ha blivit president utsåg Daniel Ortegas fru, Rosario Murillo sig själv till regeringens kommunikationschef (sedan 2017 är hon vicepresident). Hon uttalade då öppet ett förakt mot all privatägd media i landet som hon ansåg stöddes av CIA och en liten oligarkisk elit som utgjorde en fara för landet. Daniel Ortega jämförde flera av de större oberoende medierna med nazisterna i andra världskrigets Tyskland.

I samband med lokalvalen 2008 bevakade flera medier i Nicaragua protester mot vad demonstranterna ansåg var valfusk och som ledde till ett resultat där FSLN fick makten i en stor majoritet av landets kommuner. Regeringens motdemonstranter gav sig också på medier.

I staden Leon stormades tre privata radiostationer, Radio Darío, **Radio Metro Estéreo** och **Radio Caricias**. Radioutrustning och studiointeriörer förstördes. En journalist på Confidencial knivhöggs och journalister på tv-kanalerna Canal 2 och Canal 8 fick sin utrustning förstörd.

Sedan dess har regimen tvingat ett 60-tal medier i Nicaragua att stänga. Under de landsomfattande protesterna 2018 sattes återigen radiostationer i brand och redaktioner och journalister attackerades.

President Ortega. Bild: AFP

Reportrar utan gränsers stöd

Reportrar utan gränser Sverige (RSF Sverige) arbetar sedan slutet av 1990-talet med den colombianska pressfrihetsorganisationen **Fundación para la libertad de prensa (FLIP)**. Stödet har finansierats direkt av biståndsmyndigheten **Sida**, men också via **ForumCiv**.

Sedan 2018 arbetar FLIP och RSF Sverige tillsammans för att stötta pressfrihetsorganisationer i Bolivia, Ecuador, Nicaragua, El Salvador, Honduras och Guatemala. Projektet finansieras under perioden 2022–2025 av Sidas Latinamerikaavdelning, via Sveriges ambassad i Colombia.

Samarbetsorganisation i Nicaragua är PCIN, men utifrån deras verksamhet i Costa Rica. Stödet går framför allt ut på att skapa och stärka det nätverk av pressfrihetsorganisationer som ingår i projektet. Organisationerna möts regelbundet för utbyten av erfarenheter och kunskap.

RSF Sverige har också kunnat stödja med finansiella medel för administration, rapporter om övergrepp på pressfrihet och kurser för organisationens medlemmar. Utöver FLIP genomför RSF Sverige även projekt i samarbete med ForumCiv och internationella RSF, via deras regionkontor i Brasilien.

*Erik Halkjaer, i Miami, San José och Stockholm, december 2023
(rapporten bygger även på tidigare besök i San José, Managua och Bogotá 2019–2022)*

Om författaren

Erik Halkjaer är chefredaktör och ansvarig utgivare för Sveriges Natur, tidigare chefredaktör och ansvarig utgivare för bland annat tidningarna Om Världen och Latinamerika. Under åren 2019–2023 var han ordförande för Reportrar utan gränser Sverige.